

VINTERVERP protiv HOLANDIJE

(Predstavka br. 6301/73)

PRESUDA

24. oktobar 1979. godine

U predmetu Vinterwerp,

Evropski sud za ljudska prava, koji je u skladu sa članom 43 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: «Konvencija») i relevantnim odredbama Poslovnika, zasedao u veću sastavljenom od sledećih sudija:

Gđa. H. Pedersen, predsednik,

G. G. Viarda (*Wiarda*),

G. D. Evriženi (*Evrigenis*),

G. P.-H. Tajtgen (*Teitgen*),

G. G. Lagergren,

G. L. Liš (*Liesch*),

G. F. Geldžuklu (*Gölcüklü*),

kao i sekretara Suda g. M.-A. Ajsena (*Eissen*) i zamenika sekretara g. H. Pecolda (*Petzold*),

posle razmatranja predmeta na zatvorenim sednicama 29. novembra 1978. godine i 25-26. septembra 1979. godine,

izriče sledeću presudu usvojenu poslednjeg pomenutog datuma:

POSTUPAK

1. Predmet Vinterwerp su Sudu prosledile Evropska komisija za ljudska prava (u daljem tekstu «Komisija») i Država Kraljevina Holandije (u daljem tekstu: «Država»). Predmet je formiran na osnovu predstavke protiv navedene Države koju je Komisiji 1972.

godine u skladu sa članom 25 Konvencije podneo holandski državljaniin g. Fric Vinterwerp (*Frits Winterwerp*).

2. Sekretarijatu Suda su u roku od tri meseca predviđenim članom 32, stav 1 i članom 47 podneti i zahtev Komisije, uz koji je priložen izveštaj u skladu sa članom 31 Konvencije, i predstavka Države koja se odnosila na član 48. Zahtev je podnet 9. marta 1978. godine a predstavka 21. aprila iste godine. Sud je i u predstavci i u molbi zamoljen da odluči da li činjenice predmeta ukazuju na povredu obaveza Države ugovornice iz stavova 1 i 4 člana 5 i člana 6, stav 1 Konvencije.

3. Veće od sedam sudija činili su i članovi po službenoj dužnosti, g. Viarda, izabrani sudija holandske nacionalnosti (u skladu s čl. 43 Konvencije), i g. G. Baladore Palieri, predsednik Suda (u skladu s pravilom 21, stav 4(3) Poslovnika). Predsednik Suda je 11. marta 1978. godine, u prisustvu zamenika sekretara Suda, žrebom izvukao imena ostalih pet članova, konkretno gđe H. Pedersen, gđe D. Bindšedler-Rober, g. D. Evriženija, g. L. Liša i g. F. Gelduklu (shodno članu 43 *in fine* Konvencije i pravilu 21, stav 4). Gđa Bindšedler-Rober je kasnije izuzeta (4. jula 1978), dok je g. Baladore Palijeri sprečen da učestvuje u razmatranju predmeta (25. septembra 1979); njih su zamenili dvojica sudija zamenika, g. Lagergren i g. Tajtgen (u skladu s pravilom 22, st. 1 i pravilom 24, st. 1 i 4).

Dužnost predsednika Veća obavljao je g. Baladore Palijeri a zatim, od 25. septembra 1979. godine, gđa Pedersen (u skladu s pravilom 21, st. 5).

4. Postupajući preko zamenika sekretara, predsednik Veća je ustanovio stavove zastupnika Države i delegata Komisije u pogledu postupka koji treba sprovesti. Devetnaestog maja je odlučio da zastupnik Države treba do 1. avgusta 1978. godine da podnese izjavu o činjenicama a da će delegati imati pravo da podnese izjavu o činjenicama u odgovoru u roku od dva meseca od dana kada im sekretar Suda prosledi izjavu o činjenicama Države.

Sekretarijat je primio izjavu o činjenicama Države 24. jula 1978. godine. Sekretar Komisije je 18. septembra obavestio sekretara Suda da delegati ne nameravaju da podnesu izjavu o činjenicama u odgovoru.

5. Posle konsultacija sa zastupnikom Države i delegatima Komisije, preko sekretara Suda, predsednik Veća je 6. oktobra odlučio da otvori usmeni pretres 28. novembra. Na dan 21. oktobra je pozvao Državu da podnese određeni dokument; taj dokument je podnet Sekretarijatu 10. novembra 1978. godine.

6. Javni usmeni pretres održan je u Sudu za ljudska prava u Strazburu 28. novembra. Sud je održao kratak pripremni sastanak pred samo otvaranje pretresa.

Pred Sudom su se pojavili:

- u ime Države:

Gđica F.I. van der Val (*F.Y. van der Wal*), pomoćnik pravnog savetnika pri Ministarstvu spoljnih poslova, kao *zastupnik Države pred Evropskom sudom za ljudska prava*,

G. E.A. Drohlever Fortaun (*Drogleever Fortuijn*), *državni advokat*

G. L.A. Helhud (*Geelhoed*), funkcioner Ministarstva pravde, *pravni zastupnik*;

- u ime Komisije:

G. J.E.S. Foset (*Fawcett*), glavni delegat,

G. C.H.J. Polak, delegat,

G. J.H.A. Van Loon, koji je podnosioca predstavke zastupao pred Komisijom i pomagao delegatima u skladu sa pravilom 29, stav 1, 2. rečenica Poslovnika Suda.

Sudu su se obratili gđica van der Val, g. Drohlever Fortaun i g. Helhud u ime Države i g. Foset i g. Van Loon u ime Komisije, koji su i odgovarali na pitanja Suda.

7. U skladu sa predlogom glavnog delegata, predsednik Veća je postupak proglasio samo privremeno zatvorenim za javnost kako bi Komisija mogla da u roku od dve nedelje podnese pisanu izjavu Države Ujedinjenog Kraljevstva i Severne Irske o tumačenju člana 5, stav. 4. Država Ujedinjeno kraljevstvo i sekretar su u novembru razmenili pisma u vezi sa tim tumačenjem.

Predsednik je na molbu Komisije 15. decembra 1978. produžio navedeni rok do 5. januara 1979. godine. Komisija je Sekretarijatu podnela pisanu izjavu Države 9. januara; delegati su istovremeno naveli da nemaju nikakve napomene. Zastupnik Države Holandije je pismom koje je primljeno 2. februara obavestio sekretara Suda da njena Država nema potrebu da komentariše pitanja postavljena u navedenoj izjavi.

8. G. Van Loon je 27. decembra 1978. godine Sudu predao određena dokumenta na koja se pozivao tokom pretresa.

9. Veće je zaključilo postupak 26. septembra 1979. godine.

ČINJENICE

10. G. Fric Vinterwerp boravi u Holandiji. Oženio se 1956. godine i iz tog braka ima nekoliko dece. Godine 1968. je po hitnom postupku primljen u psihijatrijsku bolnicu po nalogu gradonačelnika. Šest nedelja kasnije je na zahtev supruge zadržan u istoj bolnici u skladu sa nalogom Okružnog suda (*kantongerecht*) u njegovom mestu boravka. Po novoj molbi njegove supruge i kasnije po zahtevu javnog tužioca (*officier van justitie*), Regionalni sud (*arrondissements-rechtbank*) je svake godine iznova izdavao

nalog za hospitalizaciju podnosioca predstavke na osnovu medicinskih izveštaja lekara koji ga je lečio.

G. Vinterwerp se žali na postupak koji je primenjen u njegovom slučaju. Naročito se žali da ga nikad nije saslušao nijedan sud i da nije obaveštavan o naložima, da nije imao nikakvu pravnu pomoć i da nikad nije dobio priliku da ospori medicinske izveštaje. Takođe se žali na odluke o njegovim zahtevima za oslobađanje i molbama u kojima osporava gubitak građanske sposobnosti.

A. Holandsko zakonodavstvo koje se odnosi na lišavanje slobode duševno poremećenih lica

11. Lišenje slobode duševno poremećenih lica regulisano je Zakonom o državnom nadzoru nad mentalno obolelim licima od 27. aprila 1884. godine (*wet van 27 April 1884, Stb 96, tot regeling van het Staatstoezicht op krankzinnigen*). Izmene ovog zakona, koji se obično naziva Zakonom o mentalno obolelim licima (*krankzinnigenwet*), donošene su nekoliko puta a poslednje su usvojene Zakonom donetim 28. avgusta 1970. koji je stupio na snagu 15. maja 1972. godine, tj. neko vreme pošto je podnosilac predstavke prvi put lišen slobode. U holandskom parlamentu se trenutno nalazi predlog zakona koji predviđa potpunu reformu ovog sistema.

Zakon o mentalno obolelim licima podeljen je na pet glavnih poglavlja. U pogledu ovog postupka su najrelevantnija tri poglavlja koja se bave prijemom lica u psihijatrijske bolnice i njihovim boravkom u njima; odsustvom i otpuštanjem iz njih, i konačno, upravljanjem imovinom lica primljenih u psihijatrijske bolnice.

Zakon ne definiše «mentalno obolela lica» već daje osnove za hospitalizaciju takvih lica (vidi stavove koji slede). Na osnovu podnetih dokaza se čini da prema trenutnoj uobičajenoj praksi holandski sudovi odobravaju hospitalizaciju «mentalno obolelog lica» samo ako ono pati od mentalnog oboljenja takve vrste ili težine da predstavlja stvarnu opasnost po samog sebe ili druge.

(i) Postupak lišenja slobode u hitnim slučajevima

12. Gradonačelnik je u hitnim slučajevima ovlašćen da naredi prinudni prijem «mentalno obolelog lica» u psihijatrijsku bolnicu.

Do 1972. godine, gradonačelnik je prethodno morao da zatraži savet lekara samo ako to okolnosti dozvoljavaju; njegova odluka je važila tri nedelje ali je javni tužilac mogao da skрати ili produži taj rok (čl. 14 Zakona).

Postupak je pretrpeo značajne izmene po usvajanju Zakona iz 1970, kada je član 14 ukinut i zamenjen članom 35 (b do j). Gradonačelnik je sada obavezan da prethodno zatraži mišljenje psihijatra ili, ako to nije moguće, nekog drugog lekara. Po izdavanju naloga za lišenje slobode, on mora smesta da o tome obavesti javnog tužioca i da mu pošalje medicinska mišljenja na kojima je nalog zasnovan. Javni tužilac je obavezan da

predsedniku Regionalnog suda najkasnije narednog dana prosledi ova mišljenja i, u odgovarajućim slučajevima, molbu za produžavanje lišenja slobode. Predsednik Regionalnog suda može da odobri produžavanje hospitalizacije do tri nedelje, kao i da još jednom izda takav nalog kojim produžava hospitalizaciju za dodatne tri nedelje. Nakon toga treba postupati u skladu s pravilima postupka koji se primenjuje u pogledu molbi za izdavanje naloga o privremenom lišenju slobode (vidi st. 13 i 15).

(ii) Izdavanje naloga o privremenom lišenju slobode

13. Osim u navedenim hitnim slučajevima, niko ne sme biti lišen slobode po osnovu mentalnog oboljenja ili mentalne poremećenosti osim u skladu sa nalogom o privremenom lišenju slobode koji izdaje sud.

Sudija Okružnog suda (*kantonrechter*) može da izda nalog o privremenom lišenju slobode po prijemu pisane molbe (*verzoek*) bliskog punoletnog srodnika po krvi ili tazbini, supružnika ili pravnog zastupnika dotičnog lica koji traži njegovu hospitalizaciju, bilo u interesu javnog reda ili u njegovom sopstvenom interesu (čl. 12 Zakona). Sudija može, takođe, da izda takav nalog na zahtev punoletnog lica koje smatra da mu je neophodno odgovarajuće lečenje zbog njegovog stanja (čl. 14). Pored toga, predsednik Regionalnog suda može da izda nalog o privremenom lišenju slobode na zahtev (*requisitoir*) javnog tužioca (čl. 13).

Prema članu 16 Zakona, uz molbu ili zahtev mora da se priloži mišljenje koje je u prethodnih sedam dana izdao lekar sa dozvolom za rad u Holandiji ali koji ne radi u ustanovi u kojoj se predlaže smeštanje pacijenta. Mišljenje mora da sadrži tvrdnju da se dotično lice «nalazi u stanju psihičkog rastrojstva (*toestand van krankzinnigheid*) i da je neophodno ili poželjno da bude lečeno u psihijatrijskoj bolnici». U molbi mogu ali ne moraju biti navedene činjenice i dokumenti koji jasnije ukazuju na to o kakvom se stanju psihičkog rastrojstva radi.

Od stupanja Zakona iz 1970. godine na snagu, medicinsko mišljenje mora da izda psihijatar koji ne leči pacijenta; on u tom mišljenju mora da u najvećoj mogućoj meri obrazloži zašto je stanje pacijenta takvo da bi bilo besmisleno ili, sa medicinske tačke gledišta, nepreporučljivo da se pacijent pojavi pred sudom. Ako je u mogućnosti, psihijatar mora prvo da se konsultuje s porodičnim lekarom.

14. Sudija izdaje nalog o privremenoj hospitalizaciji ako medicinsko mišljenje, bilo samo za sebe ili zajedno s povezanim činjenicama ili podnetim dokumentima, adekvatno dokazuje da je lečenje u psihijatrijskoj bolnici neophodno ili poželjno (čl. 17, st. 1 Zakona).

Do 1972. godine, razmatranje molbe ili zahteva nije bilo podložno nikakvim ograničavajućim formalnostima. Verzija člana 17 koja je bila na snazi u vreme kada su se činjenice ovog predmeta događale, davala je sudiji ovlašćenje da prethodno sasluša lice čije se lišenje slobode zahteva. Od usvajanja navedenih izmena Zakona, sudija je obavezan da sasluša dotično lice osim ukoliko ne zaključi, na osnovu medicinskog

mišljenja, da bi to bilo besmisleno ili nepreporučljivo s medicinske tačke gledišta; može da tom licu obezbedi pravnu pomoć bilo po sopstvenom nahođenju ili na zahtev tog lica (čl. 17, st. 3). Sudija mora da traži sve moguće informacije i od lica koje je podnelo molbu ili zahtev iz članova 12 i 13 ili od određenih drugih lica (čl. 17, st. 4). Sudija zadržava pravo da poziva svedoke i stručnjake (čl. 17, st. 5) i, ako to smatra svrsishodnim, može pozvati pred sud svako lice koje je podneo molbu za izdavanje naloga o lišenju slobode u skladu sa članom 12 (čl. 17, st. 6).

15. Protiv naloga o privremenom lišenju slobode nije dozvoljena žalba i, štaviše, lice na koje se odnosi se ne obaveštava o njemu (čl. 17); nalog važi šest meseci (čl. 22).

Ovim nalogom, kao i nalogima o pritvoru (vidi st. 16 i 17), prinudna hospitalizacija se odobrava ali se ona ne naređuje i dešava se da takav nalog ne bude izvršen. Ukoliko je u pitanju lice koje još nije hospitalizavano, ono mora biti primljeno u psihijatrijsku bolnicu ili drugu specijalizovanu ustanovu u roku od četrnaest dana od dana izdavanja sudskog naloga (čl. 17 i 18). Gradonačelnik, koga o prijemu pacijenta obaveštava sud ili javni tužilac, mora da obavesti najbliže srodnike po krvi ili tazbini, supružnika ili pravnog zastupnika o prijemu pacijenta (čl. 19). Medicinsko mišljenje na kojem je sudija zasnovao svoju odluku mora da bude prosleđeno lekaru pacijenta u instituciji u kojoj je hospitalizovan. Ovaj lekar mora da evidentira svoje nalaze svakog dana tokom prve dve nedelje, svake nedelje tokom sledećih šest meseci a zatim jednom mesečno (čl. 20).

Dve nedelje po prijemu pacijenta, lekar zadužen za njegovo lečenje mora da pošalje javnom tužiocu okruga u kojem se nalazi psihijatrijska bolnica obrazloženu izjavu o mentalnom stanju pacijenta i neophodnosti ili poželjnosti produžavanja njegovog boravka u psihijatrijskoj bolnici (čl. 21).

(iii) Izdavanje naloga o lišenju slobode

16. Nova molba ili zahtev za zadržavanje pacijenta u psihijatrijskoj bolnici do godinu dana može se podneti Regionalnom sudu u roku od šest meseci od izdavanja naloga za privremeno lišenje slobode. Uz takvu molbu ili zahtev mora da se priloži evidencija lekara zaduženog za pacijenta kao i njegovo obrazloženo mišljenje o tome da li je neophodno ili poželjno da pacijent nastavi lečenje u psihijatrijskoj bolnici (čl. 22).

Pacijent ne mora da bude obavešten o datoj molbi ili zahtevu ili postupku.

17. Odluku o molbi ili zahtevu donosi Regionalni sud (čl. 23). Pored obaveze da sasluša javnog tužioca, sud ne mora da se pridržava nikakvog određenog postupka. On može ali nije obavezan da zahteva dokaze od svedoka ili iz drugih izvora, da sasluša pacijenta, da mu odobri pravnu pomoć ili da se konsultuje sa stručnjacima. Pacijent mora da ostane u bolnici prilikom razmatranja predmeta i duže od šest meseci od izdavanja privremenog naloga ako je neophodno.

Odluka Regionalnog suda, protiv koje nije dozvoljena žalba, ne izriče se na javnom pretresu niti se ona mora saopštiti licu na koje se odnosi. U praksi se prepušta bolničkim vlastima da utvrde da li i kada je sa medicinske tačke gledišta primereno obavestiti pacijenta o toj odluci.

Opšte je pravilo da Regionalni sud prilikom razmatranja građanskih predmeta zaseda u veću sastavljenom od najmanje troje sudija (čl. 49, st. 1 Zakona o organizaciji sudstva). To veće, međutim, može neke predmete da prosledi veću sastavljenom od jednog sudije (*enkelvoudige kamer*) ukoliko to smatra potrebnim (čl. 288(b) Zakonika o građanskom postupku). Svaki Regionalni sud ima svoj Pravilnik o radu (*reglement van orde*) koji se odobrava Kraljevskom uredbom po preporuci Vrhovnog suda (*Hoge Raad*). Prema Pravilniku Regionalnog suda u Utrehtu, koji je u to vreme bio na snazi (vidi st. 25 i 26), nadležnost nad svim predmetima vezanim za lišenje slobode i boravak lica u psihijatrijskim bolnicama prenosila se na veće sastavljeno od jednog sudije.

(iv) Nalog za produženje lišenja slobode

18. Molba ili zahtev za produženje lišenja slobode pacijenta u trajanju do godinu dana može da bude podnet Regionalnom sudu najmanje osam a najviše četrnaest dana pre isteka naloga za lišenje slobode tog Suda (čl. 24 Zakona o mentalno obolelim licima).

Postupak koji sledi istovetan je onom u vezi izdavanja naloga za lišenje slobode predviđenog članom 23 Zakona. Zakon ne navodi kada sud mora da donese odluku.

(v) Suspenzija i ukidanje naloga za lišenje slobode

19. Dozvolu za odsustvo na određeno vreme (*verlof*) pacijentu izdaje lekar koji rukovodi bolnicom (čl. 27).

20. Uprava psihijatrijske bolnice može u svako doba da odobri otpuštanje (*ontslag*) nekog pacijenta na osnovu pisanog mišljenja pomenutog lekara u kojem on navodi da pacijent ne pokazuje nikakve znake mentalnog oboljenja ili da njegovo lečenje u psihijatrijskoj bolnici više nije neophodno ili poželjno (čl. 28).

Pisanu molbu za otpuštanje pacijenta bolničkoj upravi može da podnese sam pacijent, lice koje je podnelo molbu za njegovo lišenje slobode, ili, ako je ono odsutno, neki drugi srodnik po krvi ili tazbini naveden u članu 12 (čl. 29, st. 1, u verziji koja je bila na snazi pre nego što je donet Zakon iz 1970. godine). Uprava mora odmah da se konsultuje s lekarom koji rukovodi tom ustanovom, i ako on da pozitivno mišljenje, mora da otpusti pacijenta. Ako je mišljenje doktora negativno, uprava mora da prosledi molbu, zajedno s mišljenjem lekara, javnom tužiocu, koji je po pravilu prosleđuje Regionalnom sudu na odlučivanje. Sudski postupak po takvoj molbi istovetan je onom koji se primenjuje prilikom izdavanja naloga za lišenje slobode (vidi st. 17); protiv odluke suda se ne može izjaviti žalba (čl. 29, st. 2 i 4).

Međutim, javni tužilac nije obavezan da molbu prosledi Sudu ako je očigledno da molba neće biti odobrena (*indien het verzoek klaarblijkelijk niet voor inwilliging vatbaar is*), ako još nije doneta odluka o prethodnom zahtevu ili ako je Sud već odbacio sličan zahtev tokom perioda na koji se nalog za lišenje slobode odnosi a okolnosti se nisu promenile (čl. 29, st. 3).

S obzirom da je zadužen za nadzor psihijatrijskih bolnica, javni tužilac je dužan da obezbedi da niko ne bude nezakonito hospitalizovan u takvoj instituciji. Ukoliko se lekar koji rukovodi tom ustanovom slaže, javni tužilac može da naloži otpuštanje pacijenta čiju dalju hospitalizaciju smatra nepotrebnom. Ukoliko se lekar koji rukovodi tom ustanovom s tim ne slaže, javni tužilac može da prosledi predmet Regionalnom sudu. Ukoliko se javni tužilac dvoumi o potrebi dalje hospitalizacije pacijenta, može predmet da prosledi Sudu; obavezan je da to učini ukoliko javni zdravstveni inspektor to zatraži (čl. 30).

Po isteku roka na koji se odnosi nalog za lišenje slobode, bolnička uprava mora da o toj činjenici obavesti javnog tužioca u roku od osam dana, i ukoliko niko ne podnese molbu Sudu da produži lišenje slobode, on tada mora da naloži otpuštanje pacijenta osim ako ne zaključi na osnovu obrazloženog pisanog mišljenja lekara koji rukovodi ustanovom da bi takav korak bio opasan po javni red; u tom slučaju on sam mora da zamoli Sud da produži lišenje slobode (čl. 31).

(vi) Hospitalizacija i građanska sposobnost

21. Svako punoletno lice koje je smešteno u psihijatrijsku bolnicu automatski gubi sposobnost upravljanja svojom imovinom (čl. 32). Stoga su ništavi svi ugovori koje je dotično lice potpisalo pošto je hospitalizovano i ono ne može zakonski da prenese svoju imovinu ili da raspolaže sopstvenim bankovnim računom. Pacijent ponovo stiče sposobnost da upravlja svojom imovinom tek po otpuštanju, ali ne i ako mu se, na primer, odobri odsustvo iz bolnice na određeno vreme.

Po prijemu molbe lica koje ima pravo da traži lišenje slobode nekog lica ili zahteva javnog tužioca, Regionalni sud može, ukoliko to smatra neophodnim ili poželjnim, da imenuje privremenog upravnika (*provisioneel bewindsvoerder*) za bilo koje prinudno hospitalizovano lice (čl. 33). Pored toga, opšte pravilo iz člana 378 Krivičnog zakonika dozvoljava Regionalnom sudu da imenuje staratelja za lice koje zbog mentalnog oboljenja ili dipsomanije više nije sposobno da upravlja svojim poslovima bez obzira da li je ono hospitalizovano.

(vii) Predlog zakona podnet parlamentu

22. Opšti cilj predloga zakona je da poboljša položaj psihijatrijskih pacijenata: on stremi da pojača procesne garancije vezane za njihovo lišenje slobode i da im pruži više slobode dok se nalaze u bolnici.

Po tom predlogu, hospitalizacija će ubuduće biti opravdana ako je ispunjen kriterijum da to lice zbog svog mentalnog stanja predstavlja «opasnost po samog sebe,

druge ili opštu bezbednost ljudi i imovine». Dodatne značajne izmene u odnosu na postojeći zakon uključuju i sledeće novine: nadležnost za takve predmete će u svim fazama pripadati jednom sudiji Regionalnog suda; nalog za privremeno lišenje slobode moći će da važi samo tri nedelje; pre izdavanja naloga ili odluke o zahtevu za oslobađanje, sud će slediti opšte pravilo i saslušati dotično lice; sud može da odluči da ne sasluša pacijenta samo kada razmatra molbu ili zahtev za izdavanje prvog naloga za lišenje slobode, tj. tri nedelje po donošenju naloga za privremeno lišenje slobode; sud će biti obavezan da odobri pravnu pomoć dotičnom licu na njegov zahtev; biće dozvoljene žalbe na naloge kojima se odobrava lišenje slobode; prijem u psihijatrijsku bolnicu neće automatski dovoditi do gubitka građanske sposobnosti.

B. Konkretno činjenice predmeta

23. G. Vinterwerp se dobrovoljno podvrgao lečenju u psihijatrijskoj bolnici od 28. marta do 12. septembra 1967. godine. On je nešto ranije očigledno doživeo ozbiljno oštećenje mozga tokom nesreće. Smešten je u psihijatrijsku bolnicu «*Zon an Schild*» («Sunce i štit») u Amersfortu 17. maja 1968. godine po nalogu gradonačelnika Amersforta, po hitnom postupku koji je tada bio na snazi u skladu s članom 14 Zakona o mentalno obolelim licima (vidi st. 12). Gradonačelnika je na ovu odluku potaklo to što je podnosilac predstavke ukrao dokumente iz lokalnog matičnog ureda, zbog čega je priveden u policiju i tamo je zatečen kako leži go na krevetu u ćeliji u policijskom pritvoru. Javni tužilac je produžio njegovo lišenje slobode u skladu sa stavom 3 člana 14.

24. Supruga g. Vinterverpa je 24. juna 1968. godine, tokom njegove «hitne» hospitalizacije, podnela Okružnom sudu Amersforta standardni formular kojim je zamolila da bude privremeno smešten u bolnicu «*Zon an Schild*» u interesu javnog reda kao i u njegovom sopstvenom interesu.

Uz molbu je priložila i medicinsko mišljenje od 20. juna koje je dao lekar opšte prakse koji je tog dana prvi put pregledao pacijenta. U mišljenju je navedeno da je pacijent bio pritvoren 1966. godine zbog «pokušaja ubistva» i da se nalazio na psihijatrijskom lečenju tokom 1967. godine. U njemu je, takođe, bilo navedeno da je pacijent «šizofreničar, koji pati od uobražavanja i utopijskih ideja, koji već dugo vremena uništava i sebe i svoju porodicu» i koji «nije svestan svog morbidnog stanja». Lekar je zaključio da «za sada» pacijent sigurno ne sme da «bude bez kontrole u društvu».

Okružni sud je na osnovu ovog mišljenja 24. juna odobrio molbu i privremeno lišenje slobode podnosioca predstavke a da nije prethodno iskoristio svoje pravo da ga sasluša ili zatraži stručni savet. .

25. Supruga podnosioca predstavke je 1. novembra 1968. godine podnela Regionalnom sudu u Utrehtu molbu da izda nalog za jednogodišnje lišenje slobode njenog muža.

Uz njenu molbu je priložena dnevna i nedeljna evidencija lekara koji je lečio njenog muža kao i mišljenje o neophodnosti ili poželjnosti daljeg lečenja u psihijatrijskoj bolnici.

Sudija pojedinac zadužen za razmatranje ovakvih predmeta je na osnovu ovih dokumenata izdao takav nalog 23. decembra 1968. godine.

26. Na dan 16. decembra 1969. godine, po prijemu molbe gđe Vinterverp i na osnovu mesečne evidencije lekara koji je lečio njenog muža i njegovog mišljenja, koje je bila istovetno onom od prethodne godine, sudija je izdao nalog kojim odobrava produženje lišenja slobode «za jednu godinu ukoliko je to neophodno» počev od 23. decembra 1969. godine.

Podnosilac predstavke je 6. avgusta 1970. godine premešten u "*Rijks Psychiatrisch Inrichting*" (Državnu psihijatrijsku ustanovu) u Ajndhovenu. Ova bolnica se nalazila dalje od doma njegove žene, koju je ranije mogao u nekoliko navrata da posećuje.

27. Javni tužilac grada Hertogenboš je 14. decembra 1970. godine podneo zahtev za izdavanje naloga kojim se lišenje slobode produžuje za još godinu dana na osnovu mesečne evidencije lekara koji su lečili g. Vinterverpa i mišljenja lekara u Ajndhovenu, u kojem je navedeno:

«Pacijent pati od mentalnog oboljenja sa sledećim simptomima: psihopatska ličnost, sklona svađama i spletkarenju, sa tendencijom ka paranoji, nepouzdana; pokazuje znake demencije u obliku... emotivnog povlačenja; sklona egocentričnosti; potreban mu je strog nadzor i posebna nega. Dalje lečenje u psihijatrijskoj bolnici mora da se smatra neophodnim.»

Na dan 7. januara 1971. godine, tj. dve nedelje po isteku prethodnog naloga, prvo obično veće Regionalnog suda u Hertogenbosu odobrilo je lišenje slobode još godinu dana.

28. Isti sud je ponovo nalagao produženje lišenja slobode 21. decembra 1971. godine, 15. decembra 1972. i 14. decembra 1973. po prijemu zahteva javnog tužioca i na osnovu mesečne lekarske evidencije i identičnih mišljenja lekara koji se promenio tokom 1972. Regionalni sud je ponovo odobravao slične zahteve javnog tužioca 19. decembra 1974. i 15. decembra 1975. Poslednji nalog kojim se produžava lišenje slobode i koji se spominje u dokazima izdat je decembra 1977. godine.

29. Lekarska evidencija koja je svake godine prosleđivana sudu je, iako prilično štura, ukazivala na to da podnosilac predstavke ima šizofrene i paranoične reakcije, da nije svestan svog patološkog stanja i da je u nekoliko navrata izvršio prilično ozbiljna dela i da nije shvatao njihove posledice. Na primer, u evidenciji je navedeno da je g. Vinterverp otišao u inostranstvo kako bi ostvario neke nerealne zamisli i sa sobom odneo porodičnu ušteđevinu koju je uskoro potrošio a da nije ni shvatao u kojoj je meri zanemario svoju porodicu niti u kojoj meri je zavisio od konzularnih organa koji su morali da mu pomognu i vrate ga u zemlju.

30. Podnosilac predstavke je februara 1969. prvi put bolničkoj upravi podneo zahtev za oslobađanje u skladu sa članom 29 Zakona (vidi st. 20). Bolnička uprava je njegov zahtev prosledila javnom tužiocu, koji ga je, pak, prosledio Regionalnom sudu. Taj sud je po saslušanju pacijenta u bolnici odbio njegov zahtev.

Aprila 1971. godine, bolnička uprava je prosledila drugi zahtev pacijenta javnom tužiocu uz preporuku da ga odbije. Po saslušanju g. Vinterverpa, javni tužilac je u skladu sa članom 29, stav 3 odbio zahtev a da ga nije ni prosledio Regionalnom sudu na odlučivanje. Isto se dogodilo i sa trećim zahtevom podnetim jula 1972.

Pacijent je podneo novi zahtev upravi Državne psihijatrijske ustanove 20. februara 1973. godine. Medicinski direktor te ustanove je 26. aprila 1973. prosledio zahtev javnom tužiocu kao i svoje komentare, koji se mogu sažeti na sledeći način: pacijent pati od paranoidne psihoze koja bi mogla biti uspešno lečena psihofarmakološkim metodama, ali on nije uzimao prepisane lekove tokom prethodnih odsustva iz bolnice zbog čega je morao ponovo da bude primljen po povraćaju bolesti; preduzimaju se koraci kako bi se pacijent postepeno reintegrirao u društvo i on provodi noći izvan bolnice; u svetlu ranijih neuspeha, njegovo otpuštanje iz bolnice ne bi imalo smisla. Javni tužilac je na osnovu ovog mišljenja i po saslušanju g. Vinterverpa ponovo odbio njegov zahtev i njegov zahtev nije prosledio Regionalnom sudu. Podnosioca predstavke je o svojoj odluci obavestio 17. maja 1973. godine.

Podnosilac je u svoja četiri zahteva za otpuštanje kratko izjavio da nije mentalno poremećen, da je lažno optužen za prekršaje i da ne predstavlja opasnost ni po sebe ni po druge. Javni tužilac nije prosledio tri kasnija zahteva Regionalnom sudu jer je bilo očigledno da oni neće biti odobreni.

31. G. Vinterverpu su s vremena na vreme odobravana odsustva iz bolnice na određeno vreme. U bar četiri navrata – devet meseci 1974. godine, četiri meseca 1976 - 1977. godine, jedan mesec a zatim dva i po meseca 1978. godine – bilo mu je dozvoljavano da živi van bolnice na eksperimentalnoj osnovi. Svaki put je morao ponovo da bude primljen u bolnicu. U dokazima je navedeno nekoliko razloga za to: nije se pridržavao prepisane terapije; smeštaj u kojem je boravio bio je prljav, i poslednje, razbio je prozor u Nemačkoj po kojoj je lutao.

32. G. Vinterverp je automatski izgubio sposobnost da upravlja svojom imovinom čim je smešten u psihijatrijsku bolnicu (čl. 32 Zakona, vidi st. 21). Nije imenovan privremeni upravnik (u skladu sa čl. 33) i čini se da je njegovim poslovima u prvo vreme upravljala njegova žena. Zatim mu je 11. avgusta 1971. godine Regionalni sud imenovao staratelja (shodno čl. 378 Krivičnog zakonika). Staratelj nije podneo nijedan zahtev za oslobađanje g. Vinterverpa.

POSTUPAK PRED KOMISIJOM

33. G. Vinterverp se u svojoj predstavi Komisiji podnetoj 13. decembra 1972. godine žalio da je bio proizvoljno lišen slobode, da mu nije bilo dozvoljeno da se obrati

sudu i da nije bio obaveštavan o odlukama kojima je njegova hospitalizacija nekoliko puta produžavana.

Komisija je 30. septembra 1975. prihvatila predstavku i navela da je «razmatrala predstavku ... u odnosu na član 5 Konvencije.»

Tokom postupka o meritumu, advokat podnosioca predstavke je izneo još jednu žalbu: automatski gubitak sposobnosti njegovog klijenta da upravlja svojom imovinom uključivao je «odlučivanje o njegovim građanskim pravima i obavezama», koje se odvijalo mimo pravog sudskog postupka, čime je prekršen član 6, stav 1.

34. U svom izveštaju od 15. decembra 1977. godine, Komisija je izrazila jednoglasno mišljenje da je prekršen član 5, stav 4, ali ne i član 5, stav 1. S druge strane, Komisija je smatrala da ne treba uopšte da se izjašnjava o navodnoj povredi člana 6, stav 1 jer se «ovo pitanje ... odnosi na činjenice koje se razlikuju od onih koje su prvobitno podnete... na razmatranje Komisiji i stoga nije ni bilo razmotreno».

PRAVO

I. Navodna povreda člana 5, stav 1 Konvencije

35. Nema spora da je podnosilac predstavke počev od 1968. sa izuzetkom nekoliko prekida bio lišen slobode u skladu sa Zakonom o mentalno obolelim licima (vidi st. 23-31). Tvrdi da je žrtva povrede člana 5, stav 1, koji u delu relevantnom po ovaj predmet predviđa:

«Svako ima pravo na slobodu i bezbednost ličnosti. Niko ne može biti lišen slobode osim u sledećim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

e) u slučaju zakonitog lišenja slobode ... duševno poremećenih lica...

...»

A. „Zakonito lišenje slobode duševno poremećenih lica“

36. G. Vinterwerp prvo smatra da njegovo lišenje slobode ne ispunjava zahteve u formulaciji «zakonito lišenje slobode duševno poremećenih lica». Ni Država ni Komisija se ne slažu sa ovom tvrdnjom.

37. U Konvenciji se ne precizira kako treba razumeti reči «duševno poremećena lica». Ovom se terminu ne može dati definitivno tumačenje: kao što su istakli Komisija, Država i podnosilac predstavke, to je izraz čije se značenje stalno razvija uporedo sa napretkom postignutim u psihijatrijskim istraživanjima, razvojem sve fleksibilnijeg lečenja i menjanjem odnosa društva ka psihičkim oboljenjima, pri čemu u društvu raste razumevanje problema psihički obolelih pacijenata.

U svakom slučaju tačka (e) člana 5, stav 1, očigledno ne može da se shvati kao dozvola da se neko lice liši slobode samo zato što njegovi stavovi ili ponašanje odudaraju od normi koje prevladavaju u određenom društvu. Drugačije shvatanje bilo bi protivrečno tekstu stava 1 člana 5 u kom je dat iscrpan spisak (vidi presudu u predmetu *Engel i ostali* od 8. juna 1976. godine, Series A, br. 22, str. 24, stav 57, i presudu u predmetu *Irska protiv Ujedinjenog kraljevstva* od 18. januara 1978. godine, Series A br. 25, str. 74, st. 194) izuzetaka koji nalažu usko tumačenje (vidi, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Klass i ostali* od 6. septembra 1978. godine, Series A br. 28, str. 21, st. 42, i presudu u predmetu *Sunday Times* od 26. aprila 1979. godine, Series A br. 30, str. 41, st. 65). Niti bi takvo shvatanje bilo u skladu sa predmetom i ciljem člana 5, stav 1, naime jemstva da niko ne treba da bude proizvoljno lišen slobode (vidi presudu u predmetu *Lawless* od 1. jula 1961. godine, Series A, br. 3, str. 52 i navedenu presudu u predmetu *Engel i ostali*, str. 25, st. 58). Štaviše, time bi se ignorisala važnost prava na slobodu u demokratskom društvu (vidi presudu u predmetu *De Wilde, Ooms i Versyp* od 18. juna 1971. godine, Series A br. 12, str. 36, st. 65, i navedenu presudu u predmetu *Engel i ostali*, str. 35, st. 82 *in fine*).

38. Kao što Konvencija ne daje nikakvu definiciju «duševno poremećenih lica» tako ni holandsko zakonodavstvo ne definiše «mentalno obolela lica» (*krankzinnige*) već navodi osnove za upućivanje takvih lica u psihijatrijsku bolnicu (vidi st. 11). Stoga se može podneti molba za privremeno lišenje slobode «mentalno obolelog lica» bilo u njegovom sopstvenom interesu ili u interesu javnog reda; mora postojati medicinsko mišljenje o tome da se dotično lice «nalazi u stanju psihičkog rastrojstva i da je neophodno ili poželjno da se ono leči u psihijatrijskoj bolnici (članovi 12 i 16 Zakona, vidi st. 13). Okružni sud izdaje nalog o privremenom lišenju slobode ukoliko zaključi da je to mišljenje osnovano (čl. 17 Zakona, vidi stav 14). Takođe, uz molbu za izdavanje naloga o lišenju slobode o kojoj Regionalni sud odlučuje mora da bude priloženo obrazloženo mišljenje nadležnog lekara da je neophodno ili poželjno da pacijent bude podvrgnut daljem lečenju u psihijatrijskoj bolnici (čl. 22 i 23 Zakona, vidi stavove 16 i 17). Pored toga, na osnovu dokaza se čini da je trenutna uobičajena praksa holandskih sudova da odobre hospitalizaciju «mentalno obolelog lica» samo ako ono pati od takve vrste ili stepena mentalnog oboljenja da zaista predstavlja opasnost po sebe i druge; predlog zakona koji se trenutno nalazi u Parlamentu govori o «opasnosti po (dotično lice), ostale i po opštu bezbednost ljudi i imovine (vidi stavove 11 i 22).

Imajući navedenu praksu u vidu, čini se da zakon koji je na snazi ni na koji način nije nesaglasan sa značenjem koje treba dati izrazu «duševno poremećena lica» u kontekstu Konvencije. Sud stoga smatra da lice lišeno slobode u skladu sa holandskim Zakonom o mentalno obolelim licima u principu potpada pod dejstvo člana 5, stav 1 Konvencije.

39. Sledeće pitanje koje treba razmotriti odnosi se na «zakonitost» lišenja slobode u skladu sa članom 5, stav 1(e). Takva «zakonitost» prvenstveno podrazumeva saglasnost sa domaćim zakonodavstvom i, kao što potvrđuje član 18, saglasnost sa ciljem ograničenja dozvoljenih članom 5, stav 1; ona je neophodna kako u pogledu nalaganja

tako i u pogledu sprovođenja mera koje uključuju lišenje slobode (vidi navedenu presudu u predmetu *Engel*, str. 28, st. 68 *in fine*).

U pogledu saglasnosti sa domaćim zakonodavstvom, Sud ističe da se izraz «zakonit» odnosi i na procesne i materijalne pravne norme. Stoga postoji određeno preklapanje između ovog izraza i opšteg zahteva navedenog na početku člana 5, stav 1, konkretno poštovanja «zakonom propisanog postupka» (vidi st. 45).

Zaista, ova dva izraza odražavaju značaj cilja koji leži u osnovi člana 5, stav 1 (vidi st. 37): nijedno proizvoljno lišenje slobode nikada ne može da se smatra zakonitim u demokratskom društvu privrženom vladavini prava (videti presudu u predmetu *Golder* od 21. februara 1975. godine, Series A, br. 18, str. 16-17, st. 34, i navedenu presudu u predmetu *Klass i ostali*, str. 25, st. 55).

Komisija takođe naglašava da ne sme da postoji nijedan element proizvoljnosti; ona izvodi zaključak da niko ne sme biti lišen slobode kao «duševno poremećeno lice» ukoliko ne postoje medicinski dokazi koji potvrđuju da se ono nalazi u stanju psihičkog rastrojstva koje opravdava njegovu prinudnu hospitalizaciju (vidi st. 76 izveštaja). I podnosilac predstavke i Država sličnog su mišljenja.

Sud se u potpunosti slaže sa ovom linijom rezonovanja. Po mišljenju Suda, osim u hitnim slučajevima, dotično lice ne treba da bude lišeno slobode osim ako nije sa pouzdanošću dokazano da je ono «duševno poremećeno». Sama priroda onoga što treba da bude utvrđeno pred nadležnim nacionalnim organom – tj stvarno postojanje psihičkog poremećaja – iziskuje objektivnu medicinsku ekspertizu. Takođe, mentalni poremećaj mora biti takvog karaktera ili stepena da opravdava prinudnu hospitalizaciju. Štaviše, osnovanost dugotrajne hospitalizacije zavisi od daljeg postojanja takvog poremećaja (vidi *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Stögmüller* od 10. novembra 1969. godine, Series A br. 9, str. 39-40, st. 4 i navedenu presudu u predmetu *De Wilde, Ooms i Versyp* str. 43, st. 82).

40. Sud je nesumnjivo nadležan da razmotri «zakonitost» lišenja slobode (vidi navedenu presudu u predmetu *Engel i ostali*, str. 29, st. 69). G. Vinterwerp u stvari tvrdi da je nezakonito lišenje slobode zbog procesnih nedostataka prilikom izdavanja tri naloga za lišenje slobode koji se ovde razmatraju. Sud se tim tvrdnjama bavi niže u presudi u vezi sa tesno povezanim pitanjem pridržavanja «zakonom propisanog postupka» (vidi st. 44-50). U ovom kontekstu je dovoljno dodati sledeće: prilikom odlučivanja o lišenju slobode nekog lica kao «duševno poremećenog lica», domaćim vlastima se mora pridati određena sloboda odlučivanja pošto je prvenstveno na domaćim vlastima da procene dokaze koji su im podneti u nekom određenom slučaju; Sud ima zadatak da razmotri odluke tih vlasti u svetlu Konvencije (videti, konkretno, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Handyside* od 7. decembra 1976. godine, Series A, br. 24, str. 22-23, st. 48 i 50, navedenu presudu u predmetu *Klass i ostali*, str. 23, st. 49, i navedenu presudu u predmetu *Sunday Times*, str. 36, st. 59).

41. Što se tiče činjenica u ovom predmetu, medicinski dokazi podneti sudovima su u suštini ukazivali na to da je podnosilac predstavke imao šizofrene i paranoične reakcije, da nije bio svestan svog patološkog stanja i da je u nekoliko navrata počinio neka prilično ozbiljna dela a da nije ispravno procenio njihove posledice. Pored toga, razni pokušaji njegove postepene društvene rehabilitacije pokazali su se neuspešnim (vidi st. 24, 27, 29 i 30).

42. G. Vinterwerp smatra da medicinski izveštaji ne ispunjavaju ciljeve člana 5, stav 1(e). Pored toga, on sumnja da je prvobitni nalog gradonačelnika bio zasnovan na psihijatrijskim dokazima.

Po mišljenju Suda, događaji koji su poslužili kao povod za nalog gradonačelnika maja 1968. godine (vidi st. 23) su takve prirode da opravdavaju «hitnu» hospitalizaciju kakvu je u to vreme predviđao član 14 holandskog Zakona. Premda se može postaviti pitanje o potrebi da takva hospitalizacija traje šest nedelja, taj period nije toliko dug da bi se lišenje slobode smatralo «nezakonitim». Bez obzira na kritike podnosioca predstavke, Sud nema nikakvih razloga da posumnja u objektivnost i pouzdanost medicinskih dokaza na osnovu kojih su holandski sudovi od juna 1968. odobravali njegovo lišenje slobode kao duševno poremećenog lica. Nema nikakvih naznaka da je osporeno lišenje slobode naloženo iz protivpravnih razloga.

43. Sud shodno tome zaključuje da je hospitalizacija g. Vinterverpa tokom raznih faza koje je razmatrao predstavljala «zakonito lišenje slobode» duševno poremećenog lica u smislu tačke (e) člana 5, stav 1.

B. „U skladu sa zakonom propisanim postupkom“

44. Podnosilac predstavke smatra da njegovo lišenje slobode nije sprovedeno «u skladu sa zakonom propisanim postupkom». Po podnosiocu predstavke, ovaj izraz podrazumeva poštovanje određenih osnovnih načela pravnog postupka, kao što je obaveštavanje i saslušavanje dotičnog lica i obezbeđivanje takvom licu neke vrste učešća i pravne pomoći tokom postupka. On tvrdi da ti principi u njegovom slučaju nisu poštovani.

Država odgovara da relevantni postupak predviđen holandskim pravom obezbeđuje redovno razmatranje predmeta od strane nezavisnog sudije koji svoju odluku zasniva na medicinskim mišljenjima, čime nesumnjivo ispunjava zahteve iz člana 5, stav 1.

Po mišljenju Komisije, osim što nalaže lekarske izveštaje, član 5, stav 1(e) jednostavno upućuje na domaće pravo i ne utvrđuje nikakve minimalne procesne garancije.

45. Sud, pak, smatra da izraz «u skladu sa zakonom propisanim postupkom» u suštini upućuje na domaće pravo i govori o neophodnosti poštovanja relevantnog postupka u skladu sa tim pravom.

Međutim, domaće zakonodavstvo samo po sebi mora da bude u skladu sa Konvencijom, uključujući i sa opštim načelima koja ona izražava ili podrazumeva. U osnovi ovog izraza nalazi se pojam pravednog i propisnog postupka, tj. ideja da svaku meru kojom se neko lice lišava slobode treba da izrekne i sprovede odgovarajući organ i da ona ne treba da bude proizvoljna. Holandski Zakon o mentalno obolelim licima (opisan u stavovima 11-20) zadovoljava ovaj uslov.

46. Sud je nadležan da razmotri da li je postupak predviđen Zakonom zaista poštovan u slučaju podnosioca predstavke (vidi, na primer, navedenu presudu u predmetu *De Wilde, Ooms i Versyp*, str. 38-39, st. 69-70, i navedenu presudu u predmetu *Engel i ostali*, str. 28, st. 68 *in fine*). Premda Sud obično ne razmatra da li nacionalne vlasti poštuju domaće zakonodavstvo (vidi presudu u predmetu *Ringeisen* od 16. jula 1971. godine, Series A br. 13, str. 40, st. 97), on to ipak čini u predmetima kao što je ovaj u kojima Konvencija neposredno upućuje na domaće zakonodavstvo; jer, u takvim predmetima nepoštovanje domaćeg zakonodavstva podrazumeva povredu Konvencije zbog čega Sud može i treba da koristi određenu nadležnost da ih razmatra (vidi odluku Komisije o prihvatljivosti Predstavke br. 1169/61, *X protiv Savezne republike Nemačke*, Godišnjak Konvencije, tom 6, str. 520-590, str. 588).

Međutim, logika sistema zaštite koji utvrđuje Konvencija ograničava opseg takvog razmatranja. Prvenstveno je na domaćim vlastima, konkretno na sudovima, da tumače i primenjuju domaće pravo, čak i u oblastima u kojima Konvencija «inkorporira» ta zakonska pravila: domaće vlasti su po prirodi stvari posebno kvalifikovane da rešavaju pitanja koja se s tim u vezi pojavljuju (vidi navedenu odluku Komisije, *ibid*; vidi takođe, *mutatis mutandis*, st. 40).

47. G. Vinterwerp tvrdi da su postojala dva formalna nedostatka u nalogima za njegovo lišenje slobode.

48. Prvo, on tvrdi da su nalozi koje je veće sastavljeno od jednog sudije Regionalnog suda Utrehta izdalo 23. decembra 1986. i 16. decembra 1969. (vidi st. 25 i 26) bili «nezakoniti» prema holandskom pravu. Prema podnosiocu predstavke, dodeljivanjem svih predmeta koji potpadaju pod članove 22-24 Zakona o mentalno obolelim licima takvim većima Pravilnik Regionalnog suda Utrehta protivreči članu 288(b) Zakonika o građanskom postupku koji uslovljava prosleđivanje nekog predmeta veću od jednog sudije konkretnom odlukom veća sastavljenog od minimum tri sudije u pogledu svakog konkretnog predmeta (vidi st. 17).

Država se poziva na druge odredbe holandskog zakonodavstva i osporava ovo tumačenje.

Komisija, pak, izražava mišljenje da «nije neuobičajeno da nalozi o lišavanju slobode budu u nadležnosti veća sastavljenog od jednog sudije» (st. 80 *in fine* izveštaja).

Sud primećuje da je rešenje koje je u ovom predmetu usvojio Regionalni sud Utrehta diktiran njegovim Pravilnikom koji je odobren Kraljevskom uredbom po

preporuci Vrhovnog suda (vidi st. 17). Saglasnost sadržaja tog Pravilnika sa Zakonikom o građanskom postupku otvara jedno problematično pitanje holandskog prava koje je, čini se, i dalje podložno raznim tumačenjima u odsustvu ikakve jurisprudencije Vrhovnog suda. U takvim okolnostima, Sud nema dovoljnih razloga da zaključi da Regionalni sud Utrehta nije postupao u «skladu sa zakonom propisanim postupkom».

49. Po tvrdnji podnosioca predstavke, drugi formalni nedostatak proizlazi iz činjenice da je nalog za lišenje slobode od 16. decembra 1969. istekao pre no što ga je 7. januara 1971. obnovio Regionalni sud u Hertogenbosu (vidi st. 27). Podnosilac predstavke iz toga izvodi dvostruki zaključak: prvo, da je njegova hospitalizacija postala nezakonita jer je nastavljena po isteku roka; drugo, da nalog od 7. januara 1971. godine, nije bio u skladu sa Zakonom jer nije bio izdat na vreme.

Država u svom odgovoru objašnjava da dok sud ne odluči o zahtevu javnog tužioca za produženje lišenja slobode na snazi ostaje prethodni nalog. Prema članu 24 Zakona o mentalno obolelim licima, takav zahtev mora da bude podnet nešto pre isteka roka prethodnog naloga ali u tom članu uopšte nije navedeno kada Regionalni sud mora da donese odluku o zahtevu (vidi st. 18). U ovom slučaju, javni tužilac je podneo zahtev 14. decembra 1970. godine, tj. u dozvoljenom roku (vidi st. 27).

Sud prihvata uopšteno objašnjenje koje je dala Država. Štaviše, iz konkretnih činjenica ovog predmeta ne sledi da je kašnjenje u donošenju odluke predstavljalo proizvoljno lišenje slobode; dvonedeljni interval između isteka roka prethodnog naloga i izdavanja sledećeg naloga o produženju hospitalizacije nikako ne može da se smatra nerazumnim ili prekomernim.

50. U zaključku, podnosilac predstavke je bio lišen slobode «u skladu sa zakonom propisanim postupkom».

C. Navodno pravo na lečenje

51. G. Vinterwerp tvrdi da je članom 5, stav 1(e) predviđeno da svako lice lišeno slobode kao «duševno poremećeno lice» ima pravo na odgovarajuće lečenje kako bi se obezbedilo da neće biti lišeno slobode duže no što je to apsolutno neophodno. U pogledu njegovog sopstvenog položaja, tvrdi da su sastanci sa psihijatrom bili isuviše kratki i retki i da je među lekovima koje su mu davali bilo isuviše lekova za smirenje.

Država kategorično osporava ove tvrdnje.

Kao i Komisija, Sud smatra da pravo duševno poremećenog pacijenta na odgovarajuće lečenje ne sledi samo po sebi iz člana 5, stav (e). Štaviše, u dokazima nema ničega što bi ukazalo da je lečenjem prekršena bilo koja druga odredbe Konvencije.

D. Zaključak

52. Sud stoga zaključuje da nije povređen član 5, stav 1.

II. Navodna povreda člana 5, stav 4 Konvencije

53. Podnosilac predstavke se takođe poziva na član 5, stav 4, prema kojem:

«Svako ko je lišen slobode ima pravo da pokrene postupak u kome će sud hitno ispitati zakonitost lišenja slobode i naložiti puštanje na slobodu ako je lišenje slobode nezakonito.»

Sud mora da razmotri ovu žalbu premda nije našao nikakvu povredu člana 5, stav 1 (vidi navedenu presudu u predmetu *De Wilde, Ooms i Versyp*, str. 39-40, st. 73).

A. U pogledu prvog naloga za lišenje slobode koji je izdao gradonačelnik i kasnijih naloga koje su izdali Okružni i Regionalni sud

54. G. Vinterwerp je prvi put lišen slobode od 17. maja do 24. juna 1968. godine po nalogu gradonačelnika Amersforta. Nalog za njegovo lišenje slobode, izdat u skladu sa hitnim postupkom koji je u to vreme bio na snazi na osnovu člana 14 Zakona o mentalno obolelim licima, važio je tri nedelje ali je period lišenja slobode produžio javni tužilac (vidi st. 23).

Kasnije odluke o hospitalizaciji podnosioca predstavke, pak, nisu donošene u upravnom postupku. U skladu sa članovima 17, 23 i 24 Zakona, privremeni nalog za lišenje slobode je 24. juna 1968. godine izdao Okružni sud u Amersfortu, nalog od 23. decembra 1968. godine izdao je Regionalni sud u Utrehtu a kasnije naloge kojima je produžavano lišenje slobode izdavali su Regionalni sudovi u Utrehtu i Hertogenbosu (vidi st. 24-28).

55. U navedenoj presudi u predmetu *De Wilde, Ooms i Versyp* od 18. juna 1971. godine (str. 40, st. 76), Sud je zaključio:

"U slučajevima u kojima neko upravno telo donosi odluku o lišenju nekog lica slobode ... član 5, stav 4 obavezuje Države ugovornice da tom licu daju pravo da se obrati sudu; međutim, to ne znači da se to isto načelo odnosi i na odluku koju donosi sud na kraju sudskog postupka. U takvom slučaju je nadzor koji nalaže član 5, stav 4, uključen u tu odluku; ..."

Komisija se oslanja na sopstvenu sudsku praksu i izražava mišljenje da ovakav zaključak Suda ne može da bude održiv i u slučaju lišenja slobode lica na osnovu «duševne poremećenosti», u svakom slučaju ne kada je ono naloženo na neodređeno vreme (vidi st. 95 izveštaja).

Kao što je već ukazano u ovoj presudi, razlozi koji su u početku opravdavali ovu vrstu hospitalizacije mogu da iščeznu (vidi st. 39 *in fine*). Zato bi tumačenje stava 4 tog člana po kom on isključuje mogućnost provere zakonitosti takvog lišenja slobode samo

zato što je prvobitnu odluku doneo sud bilo u suprotnosti sa svrhom i ciljem člana 5 (vidi st. 37). Čini se da sam karakter razmatrane vrste lišenja slobode iziskuje razmatranje zakonitosti takvog lišenja slobode u razumnim intervalima. Komisija, međutim, u stavu 95 svog izveštaja navodi da je dalje razmatranje ovog pitanja suvišno ako se prethodno ne utvrdi da li su relevantne odluke koje su se odnosile na g. Vinterverpa u suštini donete posle postupka pred sudom ("recours devant un tribunal") koje predviđa član 5, stav 4.

56. Ni gradonačelnik, koji je doneo prvu odluku da podnosioca predstavke liši slobode, ni javni tužilac koji je produžio važenje tog naloga ne poseduju svojstva «suda». Za razliku od njih, nema sumnje da okružni i regionalni sudovi koji su izdavali razne naloge o hospitalizaciji predstavljaju «sudove» sa organizacione tačke gledišta: oni su «nezavisni i od izvršne vlasti i strana u postupku» (vidi navedenu presudu u predmetu *De Wilde, Ooms i Versyp*, str. 41, st. 77).

57. Ipak, intervencija takvog tela zadovoljava zahteve iz člana 5, stav 4, samo pod uslovom da «je postupak koji se primenjuje sudskog karaktera i da dotičnom licu pruža garancije koje odgovaraju dotičnoj vrsti lišenja slobode»; «Kako bi se utvrdilo da li neki postupak pruža odgovarajuće garancije, mora se obratiti pažnja na konkretnu prirodu okolnosti u kojima se takav postupak odvija» (navedena presuda, str. 41 i 42, st. 76 *in fine* i st. 78).

Kao što Država ispravno naglašava, «lišenje slobode duševno poremećenih lica» (član 5, stav 1(e)) predstavlja posebnu kategoriju.

58. Po mišljenju Komisije, apsolutno je obavezno da tokom sudskog razmatranja ove kategorije dotično lice ima pravo da izloži svoj slučaj i osporava medicinske i društvene dokaze izvedene u prilog njegovog lišenja slobode (vidi st. 102 izveštaja). Prema delegatima, holandsko zakonodavstvo je u suprotnosti sa članom 5, st. 4, jer sudiji daje diskreciju u ovakvim pitanjima.

Podnosilac predstavke u suštini podržava rezonovanje Komisije. On dalje tvrdi da, s obzirom na posebnu situaciju u kojoj se duševno poremećena lica nalaze, iz člana 5 stav 4 sledi njihovo pravo na pravnu pomoć.

59. Prema Državi, član 5, stav 4, ne obavezuje sud da neposredno sasluša lice koje je zbog svog psihičkog stanja, utvrđenog na osnovu objektivnih medicinskih mišljenja, nesposobno da daje izjave od ikakvog značaja za postupak. Država tvrdi da objektivna medicinska mišljenja podnošena holandskim sudovima tokom godina upravo pokazuju da je takav bio i slučaj g. Vinterverpa.

Država tvrdi da sistem predviđen Zakonom o mentalno obolelim licima nudi adekvatne garancije. Kontrolu vrši nezavistan sud, koji ima sva diskreciona ovlašćenja da razmatra meritum svakog pojedinačnog predmeta. Takođe, proces kontrole je neprekidan: sud bar jednom godišnje odlučuje o neophodnosti produžavanja lišenja slobode. Važnu nadzornu ulogu igra javni tužilac, koji ima zakonsku dužnost da obezbedi da niko nije nezakonito smešten u psihijatrijskoj bolnici. Konačno, medicinska

mišljenja i izveštaji, koji moraju da se podnose tokom raznih faza, moraju da budu sastavljeni u skladu sa određenim pravilima donetim radi pružanja zaštite pacijentu.

60. Sud se ne slaže sa stavom Države.

Istina, u sudskom postupku koji se pominje u članu 5, st. 4 ne moraju obavezno da se primenjuju sve garantije predviđene članom 6, stav 1 u pogledu građanskih i krivičnih predmeta (vidi navedenu presudu u predmetu *De Wilde, Ooms i Versyp*, str. 42, st. 78 *in fine*). Ipak, neophodno je da dotično lice ima pristup sudu i priliku da ga lično ili, po potrebi, preko neke vrste zastupnika, sasluša sud jer će inače to lice biti lišeno «osnovnih procesnih garantija koje se primenjuju u delima vezanim za lišenje slobode» (vidi gorenavedenu presudu, str. 41, st. 76). Mentalno oboljenje može predstavljati razlog za ograničavanje ili modifikaciju načina ostvarivanja takvog prava (videti navedenu presudu u predmetu *Golder* u pogledu člana 6, st. 1). Može se ispostaviti da su neophodne posebne procesne garantije radi zaštite interesa lica koja zbog svojih mentalnih nedostataka nisu u potpunosti sposobni da ih štite sami.

61. U skladu sa članovima 17, 23 i 24 Zakona o mentalno obolelim licima koji su bili na snazi u datim periodima, ni Okružni ni Regionalni sud nije bio obavezan da sasluša lice o čijem se lišenju slobode radilo (vidi st. 14, 17 i 18).

Što se tiče konkretnih činjenica, podnosilac predstavke nikada nije ni lično ni preko zastupnika bio uključen u postupke koji su doveli do izdavanja raznih naloga za njegovo lišenje slobode: nikada nije bio obavešten o održavanju postupaka ili njihovom ishodu; niti su ga sudovi saslušali niti mu dali priliku da iznese svoje argumente.

Ni zakonodavstvo ni praksa nisu u tom osnovnom pogledu sadržali garancije koje predviđa član 5, stav 4. Iako je postupak koji su primenjivali Okružni i Regionalni sud prilikom odlučivanja o molbama za njegovo lišenje slobode imao neka svojstva sudskog postupka, on nije davao g. Vinterverpu pravo na «postupak pred sudom» u smislu člana 5, st. 4 (vidi st. 57). Bez ikakve namere da umanjí vrednost mnogobrojnih garantija koje predviđa Zakon o mentalno obolelim licima, Sud zaključuje da navedeni postupak nije ispunio zahteve iz člana 5, stav 4.

B. Zahtev podnosioca predstavke da bude oslobođen

62. Država s pravom insistira na potrebi za sveobuhvatnom analizom celog sistema ustanovljenog u skladu sa Zakonom o mentalno obolelim licima. Stoga preostaje da se utvrdi da li su nedostaci koje je Sud utvrdio eliminisani u postupku odlučivanja o zahtevima za oslobađanje (član 29 Zakona, vidi st. 20).

63. Premda član 29 Zakona dozvoljava dotičnom licu da zatraži da se razmotri odluka o njegovom lišenju slobode, o njegovom zahtevu za oslobađanje ne odlučuje obavezno sud. Zahtev mora da bude podnet bolničkoj upravi, koja ga, ukoliko primi negativno medicinsko mišljenje, prosleđuje javnom tužiocu. Javni tužilac zatim u principu prosleđuje zahtev Regionalnom sudu ali u nekim slučajevima nije obavezan da

to učini, naročito kada je potpuno očigledno da zahtev neće biti uslišen. Odluka javnog tužioca se nikako ne može smatrati odlukom suda u smislu člana 5, stav 4 Konvencije. Doduše, zakonom utvrđeni intervali u kojima se mogu podnositi molbe za oslobađanje mogu u zavisnosti od okolnosti ograničiti mogućnosti duševno poremećenih lica da se obraćaju sudu (vidi st. 60). Međutim, svaki put kada javni tužilac odbije da neki zahtev prosledi Regionalnom sudu zato što mu se čini da je očigledno neosnovan, on ne samo da ograničava već i u suštini lišava lice prava na sudski postupak garantovan članom 5, stav 4.

U slučajevima kada je zahtev prosleđen Regionalnom sudu, taj sud ima potpunu slobodu da proceni da li je saslušavanje lica lišenog slobode poželjno. Ova vrsta ovlašćenja ne obezbeđuje osnovne procesne garantije koje treba primenjivati u predmetima koji se tiču lišenja slobode (vidi st. 60 i 61).

64. G. Vinterverpa je saslušao Regionalni sud u februaru 1969. prilikom razmatranja njegovog prvog zahteva za oslobađanje (vidi st. 30, prvi paragraf). U toj prilici je mogao da pokrene postupak pred sudom kako bi osporio zakonitost hospitalizacije.

Nasuprot tome, njegovi kasniji zahtevi, podneti aprila 1971. godine, jula 1972. i februara 1973. godine, nisu prosleđeni Regionalnom sudu jer ih je javni tužilac odbio zato što je smatrao da nemaju nikakve šanse za uspeh (vidi st. 30, drugi i treći podstav). Javni tužilac je svaki put saslušao g. Vinterverpa i vrlo je moguće da su njegove odluke bile opravdane na osnovu informacija koje je imao na raspolaganju, ali se one ne mogu okvalifikovati kao odluke «suda» u smislu člana 5, stav 4.

C. Navodno nepostojanje želje podnosioca predstavke da ima pravnog zastupnika

65. Država u stavu 11(b) svoje izjave o činjenicama izjavljuje da neko lice koje ima «značajne i osnovane razloge za osporavanje zakonitosti lišenja slobode» prema holandskom pravu ima mogućnost da te osnove predstavi sudu preko svog zastupnika. Ona tvrdi da je g. Vinterverp imao mnogo mogućnosti, naročito tokom raznih perioda koje je proveo izvan bolnice, da se konsultuje sa advokatom po svom izboru. Pošto očigledno nikada nije odlučio da se sudovima obrati preko advokata bilo u vreme periodičnih razmatranja njegove hospitalizacije bilo u vezi sa njegovim zahtevima za oslobađanje, ne može se reći, kako Država tvrdi, da je bio uskraćen prava «da pokrene postupak» koje jemči član 5, stav 4.

66. Sud se ne slaže sa ovim načinom rezonovanja. «Značajni i osnovani razlozi za osporavanje zakonitosti lišenja slobode» ne mogu biti preduslov za korišćenje postupka predviđenog članom 5, st. 4, jer upravo o tom pitanju treba da odlučuje domaći sud. Takođe, član 5, stav 4, ne nalaže da lica kojima je određena nega zbog «duševne poremećenosti» sama preduzmu inicijativu i pronadu pravnog zastupnika pre no što se obrate sudu.

Stoga se ne može smatrati da podnosilac predstavke nije iskoristio pravo iz člana 5, st. 4, samo zato što nikada nije angažovao advokata koji će ga zastupati na sudu; u stvari, on je pokušao da iskoristi to pravo u četiri navrata, kada je zahtevao da se razmotri zakonitost njegove hospitalizacije (vidi st. 64).

D. Zaključak

67. U zaključku, razne odluke kojima je naloženo ili odobreno lišenje slobode g. Vinterverpa izdala su tela koja ili nisu imala svojstva «suda» ili nisu pružala garancije sudskog postupka koje nalaže član 5, st. 4; niti je podnosilac predstavke imao pristup «sudu» ili takve garancije tokom razmatranja njegovih zahteva za oslobođenje, sa izuzetkom njegovog prvog zahteva koji je Regionalni sud odbio februara 1969. G. Vinterverp je shodno tome bio žrtva povrede člana 5, stav 1.

68. U svetlu ovog zaključka, Sud smatra da nije neophodno da razmatra da li se kontrola «zakonitosti» predviđena članom 5, st. 4 odnosi samo na formalnu pravilnost primenjenog postupka ili i na stvarno opravdavanje lišenja slobode. Komisija, holandska Država i podnosilac predstavke dali su prednost ovakvom tumačenju (vidi st. 46, 62 i 88-91 izveštaja Komisije), koje je, pak, osporila Država Velika Britanija u svom memorandumu od 9. januara 1979 (vidi st. 7). U svakom slučaju, holandsko zakonodavstvo ne ograničava opseg takve kontrole.

III. NAVODNA POVREDA ČLANA 6, STAV 1

69. Treća žalba podnosioca predstavke opisana je kao «supsidijarna, premda povezana sa» njegovim ostalim žalbama. On tvrdi da je s obzirom na to da je automatski bio lišen sposobnosti da upravlja svojom imovinom došlo do «odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama» pri čemu mu nisu pružene garancije sudskog postupka predviđene članom 6, stav 1. Prema članu 6, stav 1:

"Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda, nužno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde. «

70. Komisija smatra da nije obavezna da izrazi ikakvo mišljenje o ovoj tvrdnji; ona smatra da se to pitanje odnosi na «činjenice koje se razlikuju» od onih koje su joj prvobitno podnete na razmatranje i stoga nije ni bilo razmotreno (vidi st. 116 izveštaja).

Stoga treba utvrditi da li Sud može da odlučuje o navodnoj povredi člana 6.

71. U svojoj presudi od 18. januara 1978. u predmetu *Irska protiv Ujedinjenog kraljevstva* (Series A br. 25, str. 63, st. 157), Sud je na sledeći način objasnio okvire svoje nadležnosti u spornim pitanjima:

"U odluci Komisije o prihvatljivosti neke predstavke utvrđuje se predmet slučaja podnetog Sudom; samo u takvom okviru Sud... može da razmatra sva činjenična i pravna pitanja koja iskrсну tokom postupka..."

Kada je prihvatila predstavku g. Vinterverpa 30. decembra 1975. godine, Komisija je navela da je predstavku razmatrala «u odnosu na član 5 Konvencije» (vidi st. 33). Kad su objašnjavali zašto Komisija nije smatrala «neophodnim ili poželjnim» da se bavi žalbom o povredi člana 6 prilikom razmatranja merituma, delegati su na pretresu precizirali da bi moglo da se raspravlja o ovom stavu Komisije.

72. Sud pre svega prima k znanju činjenicu da Država nije dala nikakav preliminarни prigovor u vezi sa ovim pitanjem ni u jednoj fazi postupka pred Komisijom (vidi navedenu presudu u predmetu *De Wilde, Ooms i Versyp*, str. 30, st. 54) niti pred samim Sudom.

Štaviše, premda ova žalba nije eksplicitno spomenuta u predstavi g. Vinterverpa Komisiji, ona je očigledno vezana za njegove prvobitne žalbe. Nezadovoljstvo koje je iskazao tokom rasprave o prihvatljivosti, tokom kog ga nije predstavljao zastupnik, odnosile su se na njegovo lišenje slobode: smatrao je da je proizvoljno lišen slobode i žalio se na to da ne samo što mu nikada nije bilo dozvoljeno da se obrati sudu nego i da nije bio obavešten o odlukama kojima je nekoliko puta produžena njegova hospitalizacija (vidi st. 33). Novo pitanje vezano za član 6, stav 1, koje je postavio g. Van Loon tokom rasprave o meritumu pred Komisijom, odnosilo se na pravnu posledicu koja automatski sledi po prinudnom smeštanju nekog lica u psihijatrijsku bolnicu (član 32 Zakona o mentalno obolelim licima, vidi st. 21). Stoga je ono tesno povezano sa pitanjima koja su činila predmet prvobitnih žalbi g. Vinterverpa koje je Komisija proglasila prihvatljivim (vidi *mutatis mutandis* presudu u predmetu *Delcourt* od 17. januara 1970. godine, Series A, br. 11, str. 20, st. 40).

Sud je stoga nadležan da odlučuje o ovoj žalbi.

73. Država sumnja da član 6, stav 1, može da se primeni na činjenice ovog predmeta. Mišljenja je da je ovde predmet spora status a ne građanska prava i obaveze kao takvi.

Sud ne deli to mišljenje. Sposobnost ličnog upravljanja sopstvenom imovinom podrazumeva ostvarenje privatnih prava i stoga se odražava na «građanska prava i obaveze» u smislu člana 6, stav 1 (vidi presudu u predmetu *König* od 28. juna 1978. godine, Series A, br. 27, str. 32, st. 95). Lišavanje g. Vinterverpa te sposobnosti predstavljalo je «odlučivanje» o takvim pravima i obavezama.

74. Podnosilac predstavke je izgubio sposobnost da upravlja svojom imovinom kad je smešten u psihijatrijsku bolnicu (vidi st. 32).

Očigledno da nije bilo nikakve rasprave pred sudom u skladu sa članom 6, st. 1 Konvencije u pogledu prvog «hitnog» lišenja slobode koje je naložio gradonačelnik (vidi st. 12 i 23).

Istina, kasnija produženja hospitalizacije su u redovnim intervalima odobravalu Okružni sud u Amersfortu i Regionalni sudovi u Utrehtu i Hertogenbosu. Međutim, u ovoj presudi je već ukazano na određene aspekte postupka koji je tada primenjivan i, konkretno, na činjenicu da g. Vinterverp ni pravno ni praktično nije dobio priliku da se obrati sudu bilo lično ili preko zastupnika (vidi st. 61). Štaviše, postupak se odnosio isključivo na njegovo lišenje slobode. Stoga se ne može smatrati da je u smislu člana 6 st. 1 uključivao «pravičnu raspravu» o pitanju njegove građanske sposobnosti.

75. Država uopšteno tvrdi da nije bilo povrede člana 6, st. 1 jer odredbe Zakona o mentalno obolelim licima štite građanska prava duševno poremećenog lica lišenog slobode koje zbog svog dokazanog psihičkog stanja mora da bude zaštićeno od sopstvene nesposobnosti da upravlja svojim poslovima.

Sud se ne slaže sa ovim načinom rezonovanja. Jemstva predviđena članom 6, st. 1 moraju da se poštuju kakvo god bilo opravdanje za lišavanje duševno poremećenog lica sposobnosti da upravlja svojom imovinom. Iako, kao što je već navedeno u vezi sa članom 5, stav 4 (vidi st. 60 i 63) postojanje mentalnog oboljenja može učiniti legitimnim određena ograničenja korišćenja prava na obraćanje sudu, ono ne može da opravda potpuno odricanje tog prava garantovanog članom 6, st. 1 (vidi presudu u navedenom predmetu *Golder*, str. 18 i 19, st. 36, 38 i 39).

76. Stoga je utvrđena povreda člana 6, stav 1.

IV. Primena člana 50 Konvencije

77. Zastupnik podnosioca predstavke je na pretresu kao pravično zadovoljenje predložio shemu od pet tačaka kojom njegov klijent dobija negu pod nadzorom socijalne psihijatrijske službe, kao i obećanje da će mu biti obezbeđene sve procesne garantije u pogledu godišnjih naloga o produžavanju hospitalizacije i zahteva za oslobađanje. Zastupnik nije zahtevao nikakvu materijalnu odštetu ili novčanu nadoknadu za nematerijalnu štetu.

Delegati Komisije nisu naveli nikakve dodatne detalje i izrazili su mišljenje da to predstavlja pravičnu shemu obeštećenja u skladu sa članom 50.

Država je, pak, ostala na svom prethodnom stanovištu.

78. Shodno tome, premda je pitanje primene člana 50 Konvencije postavljeno u skladu sa pravilom 47 *bis* Poslovnika, ono još nije spremno za odlučivanje o njemu. Sud je stoga obavezan da odloži razmatranje tog pitanja i da utvrdi dalji postupk, uzimajući u obzir mogućnost dogovora između Države ugovornice i podnosioca predstavke (pravilo 50, st. 3 i 5 Poslovnika).

SUD IZ TIH RAZLOGA JEDNOGLASNO

1. Zaključuje da nije bilo povrede člana 5, stav 1;

2. Zaključuje da je povređen član 5, stav 4;
3. Zaključuje da je nadležan da odlučuje o žalbi o povredi člana 6, stav 1;
4. Zaključuje da je povređen član 6, stav 1;
5. Zaključuje da pitanje o primeni člana 50 nije spremno za odlučivanje;

i shodno tome,

(a) odlaže razmatranje čitavog tog pitanja;

(b) poziva Komisiju da u roku od dva meseca od izricanja ove presude Sudu podnese svoje napomene o dotičnom pitanju i konkretno da obavesti Sud o svakoj nagodbi koju Država i podnosilac predstavke postignu;

(c) odlaže dalji postupak.

Presuda sačinjena na engleskom i francuskom, pri čemu je originalni engleski tekst, u Sudu za ljudska prava u Strazburu na dan dvadeset i četvrtog oktobra hiljadu devetsto sedamdeset i devete godine.

Helga Pedersen

predsednik

Mark Andre Ajsen (*Marc-André Eissen*)

sekretar Suda